LÉLEK A TÉRBEN

Szerzők: Guo Huini, Préspost Adrienn Anna

Konzulens: Kemes Balázs DLA

BME Középülettervezési Tanszék

Sustainable Communities Studio

TDK dolgozat

ABSZTRAKT

Helyszínünk a II. kerületi Ferenchalmi kápolna, amely 1821-ben Kalmárffy Ignác és neje telkén épült. Az idő előrehaladtával számos megpróbáltatáson ment keresztül. A második világháború és a rendszerváltás után is hosszabb ideig gazdátlanul állt. A 2000-es évek elején hajléktalanok költöztek be falai közé, míg a kápolna belső tere egy tűzeset miatt teljesen leégett. Azóta az állapota jelentősen romlott, majd 2011-ben a Máltai Szeretetszolgálat tulajdonába került.

Az épület romos belső tere különleges atmoszférával rendelkezik, amelybe önszerveződő módon vallási témájú alkalmak és összejövetelek költöztek vissza. Jelenleg a szeretetszolgálat saját munkatársai alkotják a használók csoportját. Céljuk azonban, hogy a jövőben a látogatók tábora bővüljön, és egy erős közösség alakuljon ki.

A szervezet legfőképpen a szegények és bajbajutottak segítését tekinti missziójának, amelyet a már több, mint 900 éves jelmondatuk is tükröz: *„A hit védelme és a szegények szolgálata”*. Feladatkörükbe nem csak a fizikai segítség és az anyagi támogatás tartozik, hanem a tényleges szociális munka és a társadalom peremére szorultak élethelyzetének javítása, lelki megerősítése is.

A fizikailag és szellemileg is megterhelő munkához szükséges egy hely, ahol megpihenhetnek és feltöltődhetnek. A belső egyensúlyteremtésnek ezt a folyamatát a zarándoklattal állítottuk párhuzamba. A zarándokút vallási vagy spirituális jelentőségű utazás egy szent helyre, amely nem csak az úti célra történő

Kápolna bejárata (saját kép)

megérkezésre, hanem a közben átélt belső változásokra, gondolatokra is nagy hangsúlyt fektet.

A fent megfogalmazottak irányt adnak kutatásunknak, melyben keressük a választ arra, hogy

/ milyen szerepet tölt be a lelki feltöltődés folyamatában az embert körülvevő épített és természetes környezet?

/ milyen utat kell bejárnia egy lelkileg sérült embernek a felépülés reményében?

/ mik azok a feltételek, amelyek elősegíthetik ezt a fajta gyógyulást?

ABSTRACT

Our location is the Ferenchalmi chapel in the II. district, built in 1821 on the plot of Ignác Kalmárffy and his wife. With the time passing, it went through a number of trials. After World War II and the regime change, it stood unclaimed for a long time. In the early 2000s, homeless people moved into the building, till the interior of the chapel was completely burned by a fire. Since then, its condition has deteriorated significantly, when it finally became the property of the Maltese Charity Service in 2011.

The ruinous interior of the building has a special atmosphere, into which religious-themed occasions and gatherings moved back in a self-organizing way. Currently, the charity's own staff form the group of users. However, their goal is to expand the number of visitors in the future and to build a strong community.

The organization consider it as a mission to help the poor and needy, which their more than 900-year-old motto reflects perfectly: "Protecting the Faith and Serving the Poor". The rage of their duties do not only involve physical assistance and financial support, but more of actual social work and to improve the lives of people living on the margins of society.

Due to their arduous work, which is not only physically, but also mentally stressful, they need a place where they can recharge and relax a little. We linked this process to the phenomenon of pilgrimage. The pilgrimage is considered as a religious or spiritual journey to a destination considered sacred, which places great emphasis not

only on arriving at the destination, but also on the internal changes and thoughts experienced in the meantime.

The parallelism formulated above provides direction in our research, in which we pay special attention to

/ what is the role of the built and natural environment around man during the process of spiritual recharging?

/ what path should a mentally exhausted person take in the hope of recovery?

/ what are the conditions that can promote this kind of healing?

A HELY TÖRTÉNETE

// MÚLT

A Ferenchalmi Szűz Mária kápolna 1821-ban épült, Kalmárffy Ignác telkén. A magánkápolnát 1822. október 6-án szentelték fel, Szűz Mária és Nepomuki Szent János tiszteletére. 1927-ben, a főváros megvásárolta a családtól, majd restaurálták és hozzáépítettek egy oldalsekrestyét.

A kápolna a 19. század elejére jellemző sajátos, gótizáló stílusban épült, amely Magyarországon viszonylag ritka. Ebből kifolyólag 1924-ben műemlékké nyilvánították. A második világhábotú után belső berendezése szinte teljesen elpusztult.

A rendszerváltás után ismét hosszabb ideig elhagyatottá vált, kihasználatlansága miatt hajléktalanok is beköltöztek ide. A 2000-es években kigyulladt, és tetőszerkezete részben leégett. 2011-ben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat tulajdonába került.

//JELEN

Jelenleg a máltaiak használják a templomteret. Havi rendszerességgel gyűlnek össze, imaórák, meditációs foglalkozások keretében. Mivel az épület nem fűtött, márciustól szeptemberig tartanak az alkalmak. A környékbeliek is érdeklődést mutatnak a hely iránt, amely az Ars Sacra fesztiválnak is köszönhető. A rendezvény ideje alatt interaktív körbevezetés során megismerkedhettek az amúgy ritkán látogatható kápolna történetével.

Kápolna bejárati ajtója (saját kép)

//KEZDETEK

Kutatásunkat a fenntartó megismerésével kezdtük, hogy feltérképezhessük és megérthessük szükségleteiket, vágyaikat.

A szeretetszolgálat több mint 900 éves jelmondata tisztán leírja a missziójukat, célkitűzésük lényegét; „A hit védelme és a szegények szolgálata.” Munkájuk az adományok kézbesítésétől a rászoruló emberek valódi alázatos szolgálatáig, széles körben kiterjed.

Mindezt a Jelenlét nevezetű program is alátámasztja. „A Jelenlét program lényege ott lenni, együtt lenni a kirekesztett közösségekkel, osztozni velük a nehéz életkörülményekben, közösen feltárni a problémákat, és velük együtt megtalálni a kivezető utat. A Szeretetszolgálat első lépésként szociális irodát alakít ki a telepen élők közvetlen környezetében, és eközben a lehető legjobban alkalmazkodik az ottani életkörülményekhez. Ez a fajta sorsközösség-vállalás és a folyamatos, segítő jelenlét teremti meg a feltételét a kölcsönös befogadásnak, a bizalmi kapcsolat kialakulásának.” (1)

Nem csak fizikális és anyagi támogatás van jelen, hanem a társadalom számos rétege számára nyújtanak hasznos segítséget. A szenvedélybetegségben szenvedők segítése, a fiatalok közötti szociális munka és mentőszolgálati egység is ezt mutatja.

ZARÁNDOKSZÁLLÁS

//TÉZIS

A kápolna eredetileg magántulajdonban állt, ma ismét csak egy szűk közösség számára elérhető. A terület sohasem volt olyan szinten nyitott a külső szemlélők számára, hogy tömegek érkezzenek ide. Azonban a szeretetszolgálat alapfelfogása értelmében mégis úgy gondoltuk, hogy a hely újraértelmezése mellett bátorkodhatunk bevonni új látogatókat. Ezt a bővítést a meglévő funkció alapozta meg.

A lelki megújulás iránti vágy, és a belső egyensúly megtalálásának célja hasonlóságot mutat a katolikus vallás egy nagy múltra visszatekintő jelenségével. A zarándokút, amely vallási vagy spirituális jelentőségű utazás egy szent helyre, amely nem csak az úti célra történő megérkezésre, hanem a közben átélt belső változásokra, gondolatokra is nagy hangsúlyt fektet.

A zarándoklat nem idegen a szeretetszolgálat számára sem. Rengeteg utat szerveznek minden évben szerte az országban és a világban. A karitatív szervezet egyik tagjának élménybeszámolója a 2018 júliusában szervezett Szent Erzsébet zarándoklatról: „A hazavezető úton eleredt az eső. Amint Csíksomlyón a zarándokokat, úgy minket is tisztára mosott általa a Szűz Anya. Egy tartalmas napot töltöttünk együtt, élményekkel gazdagodtunk, és lelkileg is megerősödtünk arra, hogy a hétköznapokban tovább szolgáljuk rászoruló felebarátainkat.” (2)

Az összetartó közösség a magyar hajléktalanok számára is szervezett különleges zarándokutat, melynek keretében lehetőségük volt találkozni Ferenc pápával. A felhívás elküldése a hajléktalan emberekkel foglalkozó intézményeknek történt először. A hírt sokan meghatódva fogadták. „Többen elmondták, hogy lelkileg és testileg is jobban érzik magukat már attól, hogy készülhetnek az útra, a Ferenc pápával való találkozásra. Az egyik férfi így vallott: „Hajléktalan vagyok. Van hitem, de néha elbizonytalanodom. Arról szól számomra a zarándoklat, hogy megerősítsem a hitemet.” (4)

A közelben elhaladó Mária-út, lehetőséget ad Közép-Európa egyik legnagyobb útvonalához történő csatlakozáshoz, melynek kelet-nyugati szakasza Mariazelltől Csíksomlyóig, észak-déli szakasza Częstochowától Medzsugorjéig tart, összekötve a Szűz Máriához kötődő szent helyeinket. A két főág egy Közép-Európát átívelő keresztet alkot, melynek középpontjában Budapest áll.

A szervezet, amely a Mária utat működteti főként önkéntesekből áll. Az odaadó és áldozatos munkájuk nélkül nem jutottak volna el a mai eredményekig. Eszmei

szándékuk hogy, mindenki felé nyitott zarándokutat alakítsanak ki. Ebből kifolyólag különböző leágazások, alternatív útvonalak is bővítik a főágakat, amelyeken

különféle természeti és épített, szakrális és kulturális értékeket is fellelhetnek. A gyaloglás közben megélt közösségi élmény, és a fizikai teljesítményből származó kellemes fáradtság új nézőpontba helyezik a világot mindazok számára, akik vállalkoznak a túrákra. Az ember egyszerre megismeri a világot és saját magát, és a

Mária Út térkép

felismerése révén megváltozik, átalakul szemlélete is. (5) Fent bemutatott zarándokút a kápolnától (két kilométerre) nem messze a budaszentlőrinci Pálos kolostor romjainál kereszteződnek. A túrák által a környékre minden évben érkeznek zarándokok, kisebb-nagyobb csoportokban.

//MEGVALÓSÍTÁS

A testi és lelki megújulás egy hosszú folyamat, melynek idő és tér kell. A mi felvetésünkben ennek a folyamatnak az elindítására teszünk kísérletet. Sokszor szükséges, hogy kiszakadjunk a megszokott környezetünkből. A helyszínen jelenlévő szakrális építmény fontos a vallási és spirituális foglalkozások szempontjából, a szállás pedig a további közösségépítő programoknak ad helyet.

A kápolna kapuit megnyitva lehetőséget adunk az ide érkezőknek, hogy nyugodt környezetben megpihenhessenek és feltöltődve tovább folytathassák útjukat. Úgy véljük, a közösség fenntarthatósága szempontjából is pozitív hatással lenne ez a program színesítés. A telekre tervezett zarándokszállás a terület újjáélesztését segítené, azáltal, hogy egy tágabb értelemben vett közösség is a használók csoportját alkotná.

A Máltai Szeretetszolgálat mindig előtérbe helyezi a legelesettebbek segítését. Éppen ezért nem maradna kihasználatlanul az épület a zarándoklatok terén kevésbé zsúfolt téli hónapokban sem. A körülmények adottak egyéb szociális feladatok kielégítésére is, mint például a hajléktalanok étkeztetése és elszállásolása. A szervezet

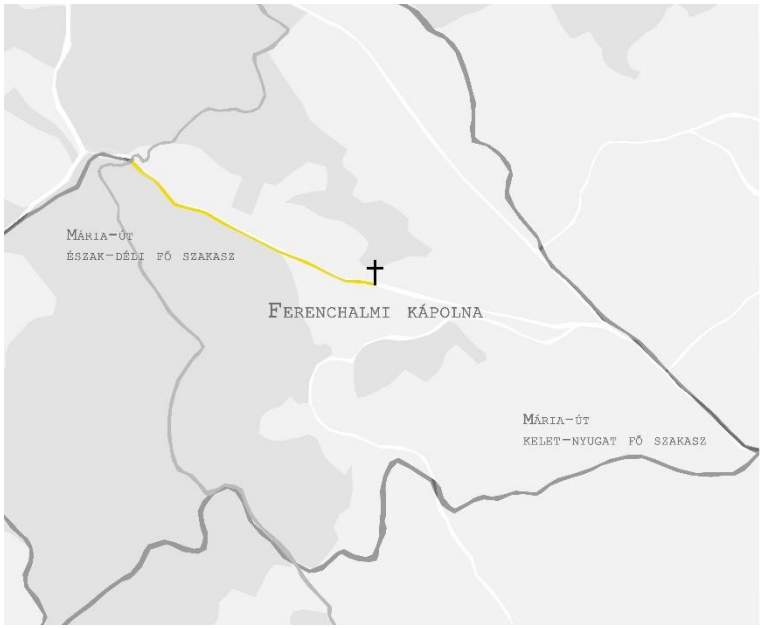

Mária Út távolsága a kápolnától

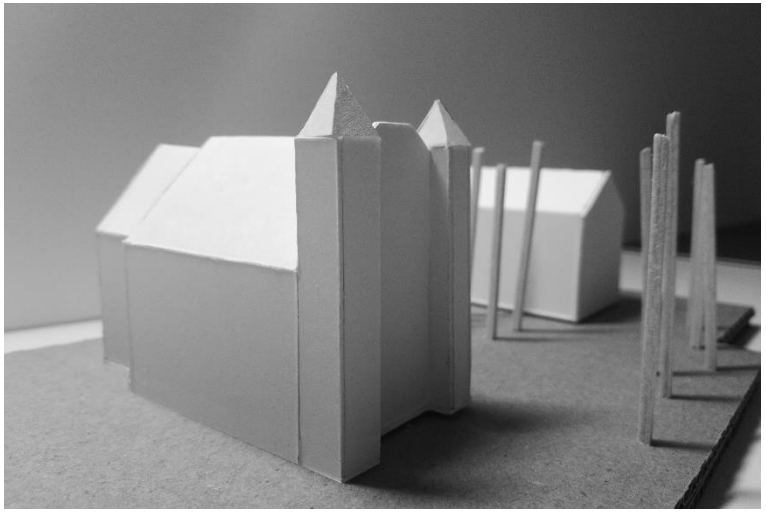

Makettfotó

példamutató kezdeményezése vezetett minket erre a gondolatra, amely a központi épület dísztermének felajánlását jelenti.

A tervezés során fontos volt számunkra, hogy az új épület azonosulni tudjon környezetével és összhangban álljon a meglévő építménnyel. A kétszintes épület arányaiban igazodik szomszédjához, és az általunk választott kő homlokzatburkolati anyag is megtalálható a környéken. A forgalmas utcát kétoldalról hasonló kő támfal kíséri végig, illetve a kápolna lábazati szakaszán is rábukkanhatunk erre a matériára.

A megvalósításnál törekedtünk az egyszerű és praktikus kialakításra. A térszervezés egy egyszerű elven alapul. A vizes helyiségeket egy tömör blokkba rendeztük mindkét szinten, a fennmaradt területet pedig közösségi térként, illetve konyhaként, a felső emeleten pedig pihenőhelyként szolgál. A földszinten lévő nagy üvegfelületek biztosítanak vizuális kapcsolatot a kerttel és a templommal.

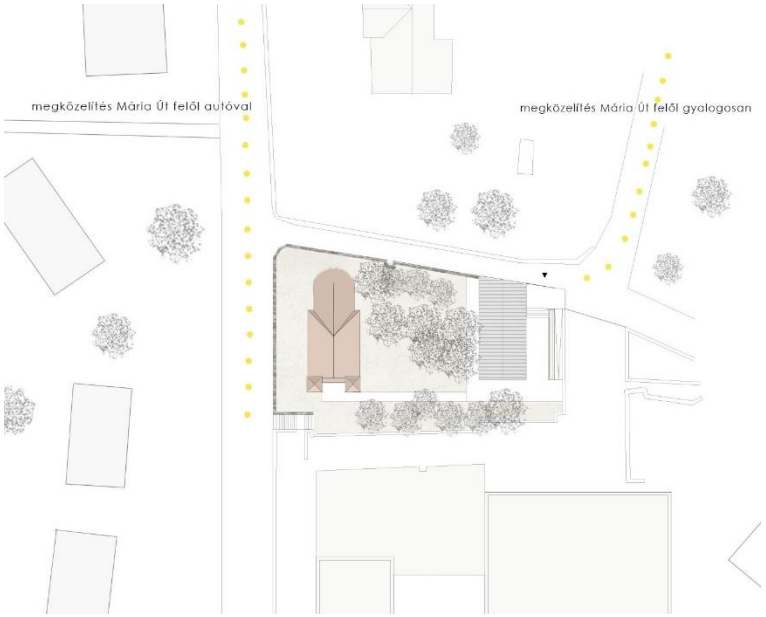

Helyszínrajz

KÁPOLNA

//ÚJRADEFINIÁLÁS

A mindennapos szociális munka kimerítő lehet a dolgozók és önkéntesek számára, az emberek segítése sokszor testi és lelki megpróbáltatásokkal jár, amelyeket nehéz egyedül feldolgozni. Ebben segít a hit, amely összekapcsolja az embereket és támogatást nyújt mindazok számára, akiknek szükségük van rá. Kell azonban egy hely, gyülekezet, ahová bizalommal fordulhatnak, közösségként egymást támogathatják és lelkileg megerősödhetnek annak érdekében, hogy a mindennapokban folytathassák nemes munkájukat. Így fontosnak tartottuk a kialakuló funkció megőrzését és kiteljesítését.

A természet folyamatosan változik és regenerálja önmagát, ellentétben az épített környezetünkkel, amely csak külső beavatkozás mellett tud megújulni. A sokáig gondozatlan épületünk is ennek következtében a természet eróziója és romboló hatások áldozatává vált. Mai képe fénykorához képest merőben megváltozott, ám ez nem jelent rosszat. A romos belső, a kormos mennyezet, a múltnak a nyomait őrzi, ami számunkra jelentős értékkel bír, mert szavak nélkül is elmeséli a hely történetét.

Nem volt reális az eredeti állapot visszaállítása, hiszen itt már nem tartanak heti rendszerességgel szentmiséket. Ezért született meg bennünk az a gondolat, hogy a teljes felújítás helyett inkább részben formáljuk át a belső teret. Meg szerettük volna tartani a tér különleges hangulatát, amellett, hogy megfelelő környezetet biztosítunk a használói számára.

Kápolnabelső - jelenlegi állapot (saját kép)

A padok hiánya és azon kevés szék elrendezése, melyek most a kápolna teljes bútorzatát jelentik, arra engednek következtetni, hogy a mostani csoport a főhajót használja leginkább, azt is legfőképpen közösségi térként.

//MEGVALÓSÍTÁS

Ötletünk, hogy a kevésbé igénybe vett szentély részt lerekesztenénk, melynek következtében megszűnik a hagyományos értelemben vett térforma, és két különböző hangulatú és használatú tér jön létre. A szentély a kápolna szíve, az a hely, ahol az oltár található és a vallási áldozatot is bemutatják. A megszentelt rész, amelynek határai ezáltal jobban érzékelhetőek, lehetőséget adnak egyéni elcsendesedésre, de misézés esetén sekrestyeként is felhasználható. Fontosnak tartottuk, hogy ez a tér megmaradjon eredeti állapotában, tiszteletet mutatva ezzel a kápolna múltjának és a hagyománynak. A megmaradt főhajó ad teret az imaóráknak, foglalkozásoknak, koncerteknek, mindazon tevékenységeknek, melyek a közösség erejével hozzájárulnak a lelki felépüléshez. Ebben a zónában tehát megszűnik a hagyományos térhasználat, helyette egy központosított terület alakul ki. Bútorozás szempontjából az újonnan beépített elemeket egységesen fa anyagból választjuk, ezzel is mutatva a hozzátett darabokat. A karzat visszaépítése praktikus szempontból is indokolt, a belépésnél szélfogóként működhet, illetve az alatta kialakított kabin a székek tárolására alkalmas.

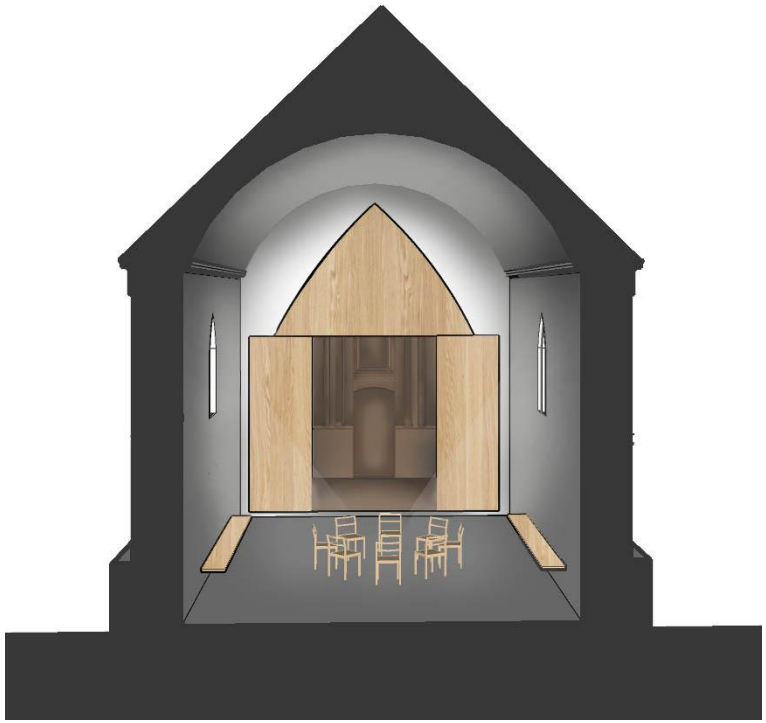

Kápolna térbeli metszete, a szentélyrekesztővel

Az egyszerű és mobilis ülőalkalmatosságok lehetővé teszik, hogy az eseményeknek megfelelően tudják alakítani az ülések számát és elhelyezésének módját. A lehatároló falon egy kétszárnyú, középen felnyíló ajtó található. Bezárt állapotában két elkülönülő egység figyelhető meg, nyitva pedig a két térrész újra kapcsolatot teremt egymással.

VÉGSZÓ

Egy funkcióját vesztett épület, amely keresi a helyét a mai világban esélyt ad számunkra, hogy a múlt értékeit megőrizve, de a jövőbe tekintve, egy fenntartható megoldás szülessen. A kápolna, amely a múltban a vallási szempontból jelentett biztos pontot a hívők számára, most újra lehetőséget kap a közösség szolgálatára. A dolgozatunk szándéka a terület újradefiniálásával új szemszögből próbál közelíteni az emberi lélek és az épített környezet viszonyára.

(1)Hegyvidéki zarándoklat a Ferenchalmi kápolnában

FELHASZNÁLT FORRÁSOK:

(1) Magyar Máltai Szeretetszolgálat: „Mi a jelenlét?”, Jelenlét program kezdőlapján, hozzáférhető <https://jelenlet.maltai.hu/mi-a-jelenlet/>, utolsó belépés: 2020.10.15.

(2) Magyar Máltai Szeretetszolgálat: „Szent Erzsébet zarándoklat”, Zarándoklati beszámoló, 2018, hozzáférhető:< https://maltai.hu/cikk/hir/3130> , utolsó belépés: 2020.10.20

(3) Magyar Máltai Szeretetszolgálat: „Magyar hajléktalan zarándokok is készülnek a Ferenc pápával való Szent Márton-napi találkozásra”, 2016, hozzáférhető <https://maltai.hu/cikk/hir/2409>, utolsó belépés 2020.10.20.

(4) Mária Út általános ismertető, hozzáférhető<http://mariaut.hu/tart/farticle/1377/57/1>, utolsó belépés 2020.09.27.

Önkénteseket várunk, http://mariaut.hu/tart/farticle/1377/968/1/

https://www.maltai.hu/amaltaiakrol

https://hu.wikipedia.org/wiki/Ferenchalmi_Sz%C5%B1z_M%C3%A1ria-k%C3%A1polna

KÉPEK:

(1) Horváth Jenő (2018): Ilyen volt a Budakeszi Út 1846-ban. A liebrich festményen látható épületek sorsa napjainkig. 2.rész, http://amikisvarosunk.hu/cikk/ilyen-volt-budakeszi-ut-1846-ban-liebrich-festmenyen-lathato-epuletek-sorsa-napjainkig-2-resz , letöltés ideje : 2020.10.30.

Lélek a térben

A lelki megújulás iránti vágy, és a belső egyensúly megtalálásának célja hasonlóságot mutat a katolikus vallás egy nagy múltra visszatekintő jelenségével. A zarándokút, amely vallási vagy spirituális jelentőségű utazás egy szent helyre, amely nem csak az úti célra történő megérkezésre, hanem a közben átélt belső változásokra, gondolatokra is nagy hangsúlyt fektet.

A mi felvetésünkben ennek a folyamatnak az elindítására teszünk kísérletet. A helyszínen jelenlévő szakrális építmény fontos a vallási és spirituális foglalkozások szempontjából, a telekre tervezett zarándokszállás pedig a terület újjáélesztését segítené, azáltal, hogy egy tágabb értelemben vett közösség is a használók csoportját alkotná.

A kápolna kapuit megnyitva lehetőséget adunk az ide érkezőknek, hogy nyugodt környezetben megpihenhessenek és feltöltődve tovább folytathassák útjukat. Úgy véljük, a közösség fenntarthatósága szempontjából is pozitív hatással lenne ez a programszínesítés.

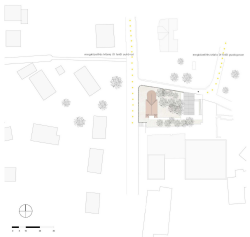

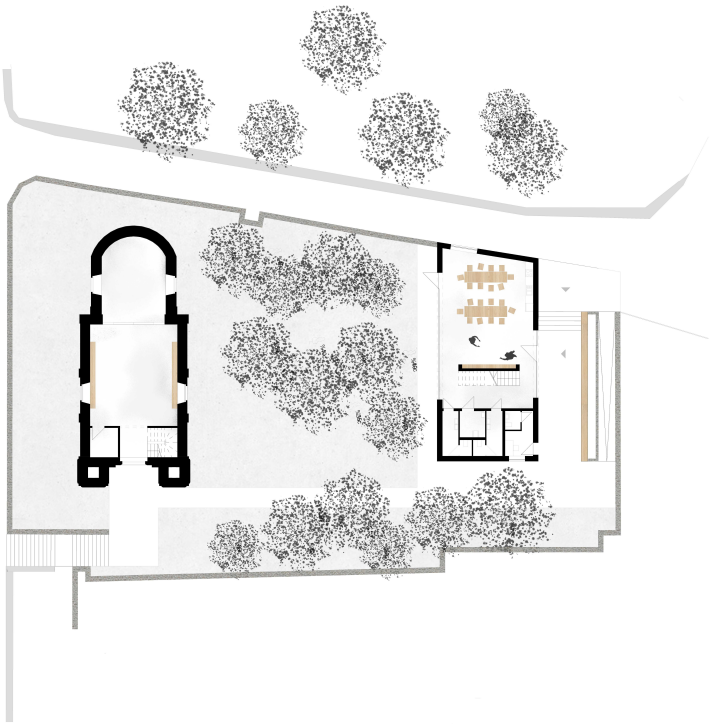

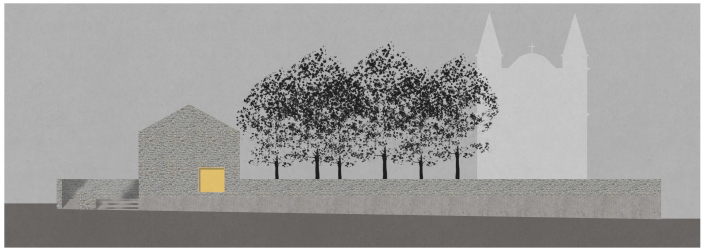

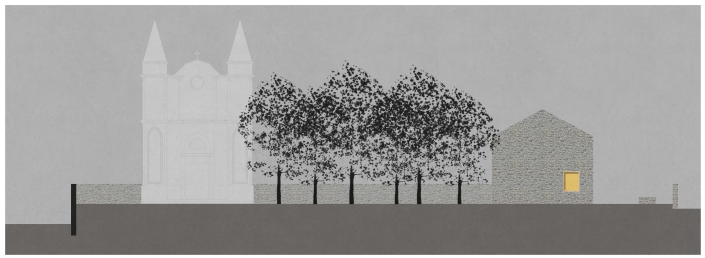
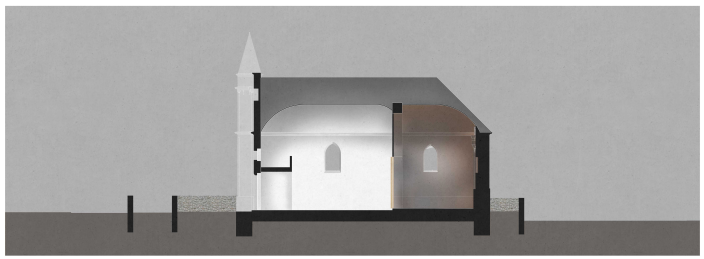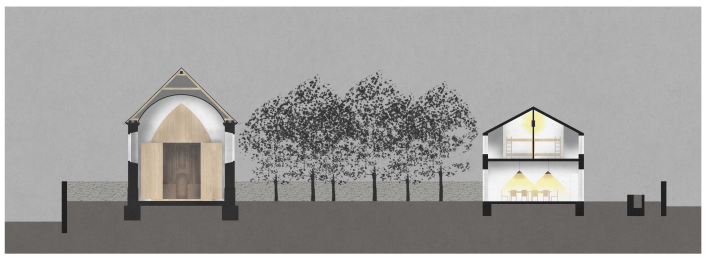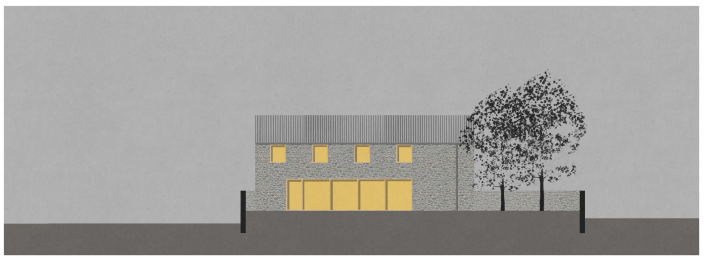
Készítette: Guo Huini, Prépost Adrienn Anna
Témavezető: Kemes Balázs DLA
TDK Pályázat
2020.10.31.